

Jakmile jsem se začel do rukopisu mladého východoslovenského pedagoga Matúše Marcinčina, okamžitě jsem věděl, že Karol Strmeň svého biografa a vykladače našel. Mottem posuzované knihy mohlo by být – a právě nyní, teď a tady ve střední Evropě – pětiverší stárnoucího básníka:

*Taký je básnik v politike sily,
jak jabňá, ktoré s vlkmi hovori.
Najradšej by ho umlčali, zbili:
bez hraníc svietia jeho obzory.
A pravda je vždy pravda, moji milí.*

S obrovským vcítěním je zde podán literárně i teoreticky promyšleně koncipovaný celistvý obraz dialektiky dramatického života onoho niterného, myslitelského, přitom spontánně kreativního básnického zjevu Karola Strmeňa a jeho úctyhodného díla. Strmeň byl nejvyspělejším a umělecky nejerudovanějším i nejpronikavějším představitelom slovenského poválečného katolíckého exilu. Všecky aspekty autor monografie podal brilantně, objektivně, přesně, nadto s výjimečnou bravurou slovesnou. Kniha o krystalu na zapomenutém ostrově je veľkou knihou o básníkovi s rysy geniality. Strmeň objevuje v jeho všestrannosti a složitosti, nás, kdo jsme básníka ctíli již dřív, utvrzuje v přesvědčení o jeho výjimečnosti. Současné přibližuje i lidské, intimní tahy na jeho portrétu, stejně klasické jako jeho dílo, a otevírá zároveň prostor pro další výzkum dějin slovenského verše. Kéž by v Česku vyšla podobně koncepční a skvěle zvládnutá biografická monografie o některém z velkých českých básníků! Na Slovensku vědí, kde hledat těžce vydobývanou strmeňovskou PRAVDU. *Martin Kučera*

Po univerzitnej téze Kornela Piačka obhájenej v Montreale v roku 1954 ide o prvú fundovanú monografiu o životných osudoch a literárnom diele Karola Strmeňa, ktoré vzniklo v exile. Autor vracia do slovenskej literatúry špičkového slovenského básnika, ktorý s Jozefom Cígerom-Hronským, Rudolfom Dilongom, Jánom L. Doránskym, Petrom Klasom, Stanislavom Mečiarom, Jozefom A. Mikušom, Štefanom Náhalkom, Jánom Okálom, Mikulášom Šprincom, Eugenom Vesninom, Františkom Vnucom, Gorazdom Zvonickým a Andrejom Žarnovom v dobrovoľnom vyhnanstve položil základy slobodnej slovenskej kultúry. *Jozef M. Rydlo*

Vďaka osobe Matúša Marcinčina sa po trojväzkovom výbere z pôvodného básnického diela Karola Strmeňa našiel aj erudovaný vykladač tejto poézie, čím významne približuje básnikovo dielo slovenskej kultúrnej a literárnej obci. Strmeňova jedinečná znalosť svetovej poézie zrkadlená v jeho vlastnej poézii vyžaduje nemalú kompetenciu, ktorou však Marcinčin disponuje. Jeho náklonnosť k dráme ako literárnemu druhu sa vhodne premietla do štruktúry tejto jeho literárnohistorickej práce.

Peter Tollarovič

LIBRI
HISTORIAE
SLOVACIAE
Artes & Litteræ
[VIII]

MATÚŠ MARCINČIN
KAROL STRMEŇ – KRIŠTÁL NA ZABUDNUTOM OSTROVE

Matúš Marcinčin Karol Strmeň – krištál na zabudnutom ostrove

Básnik Karol Strmeň už v mladom veku prorocky videl svoje miesto na výhosti – ako vypovedaný zo spoločnosti, vylúčený spomedzi ľudí. Výhosť uprostred sveta mala byť básnikovým nevyhnutným prekliatím, ale aj záchranou. Podmienkou jeho pravdivosti. Len pár rokov predtým iný básnik, Laco Novomeský, túto skutočnosť zadefinoval slovami „svätý za dedinou“. Karol Strmeň sa stal presne v tomto duchu *básnikom na výhosti*.

Svojím životom vyhosteného básnika Strmeň predstavuje príbeh človeka, ktorý svojou exkluzívnosťou nielenže nemá obdobu v slovenských dejinách, ale pravdepodobne ani vo svete. Dnes už viac ako sto rokov od jeho narodenia je najvyšším časom vrátiť Karola Strmeňa do centra slovenskej kultúry a národných dejín, kde je nepochybne jeho pravé miesto.

Pieseň o lampe

*Keď odchádzal som z domu,
od základu sa zachvel strom
a za mestom
v mesačnom svetle štekol pes*

*A dnes ten strom
je moje telo, jeho cievy;
ten osvetlený štekot
je plač a bolesť mojej drámy
so srdcom pod nobami.*

*Odídúc z domu, nesiem domov
sť a lampu plnú oleja,
ktorí si rukou proti vetru
zastieram s úžasom.
Celé to moje vyhostené ja
je obraz môjho domova,
zdvihnutý nad časom
neľútostného olova.*

(Strieborná legenda, 1950)

Básnik, ktorý má bratov všade – na slobode aj v nevoli. Ktorý cez slzy spieva o láske. Jeho chlebom je kosť a keby o tom mlčal, nebol by hoden duše (*Strieborná legenda*).
Teológ, ktorý sa poéziou cvičí v umení dobrej smrti. *Imrich Tóth*

Marcinčinova monografia o Karolovi Strmeňovi sa vyznačuje výnimočne kvalitným spracovaním témy. Autor sa v nej uberá dvoma smermi: jednak čitateľovi s faktografickou dôkladnosťou a ucelenosťou predstavuje život a dielo excelentného slovenského básnika a prekladateľa poézie, jednak ho cez poetovu tvorbu uvádza do plňšieho vnímania mystéria fenoménu, ktorý nazývame poéziou. *Teofil Klas*